

ступає їх еколого-економічна оцінка, встановлення кількісних та якісних параметрів.

Серед напрямів удосконалення інституціонального забезпечення належного рівня управління у сфері лісокористування незалежно від форм власності є значне теоретико-методологічне, методичне та практичне посилення ролі державних інститутів (державних органів влади). Це зумовлено не потребами вирішення ситуативних завдань, а виходить на рівень теоретико-методологічного обґрунтування інституціональної організації міжгалузевого і рівня, оскільки значення лісу виходить за межі галузевої сфери, набуває міжвідомчого характеру, тобто відображає загальнодержавні інтереси.

Дослідження питань державно-корпоративних відносин, які не в останню чергу визначають реальні можливості щодо будь-яких складових стратегічного потенціалу, є досить актуальними. Не є винятком у цьому плані зазначені відносини у сфері лісокористування (охорони, використання та відтворення лісоресурсного потенціалу) як важливого напрямку розвитку стратегічного потенціалу сталого розвитку. Такі дослідження здатні виявити й обґрунтувати реально можливі стратегічні напрями розвитку партнерських відносин у сфері раціонального природокористування та підтримання на необхідному рівні показників якості навколишнього природного середовища як важливого елемента додержання вимог щодо рівня якості життя населення України.

РОЛЬ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Криштанович С. В., здобувач кафедри європейської інтеграції і права, провідний фахівець відділу координації наукових досліджень і підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Сучасний екологічний стан гірських територій України, зокрема і її Західного регіону, свідчить про відсутність системного підходу до формування та реалізації державної гірської політики, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з означеного питання. Аналіз виявляє, що серед головних причин погіршення

екологічного стану гірських територій, крім наслідків сучасної глобальної фінансової кризи, є насамперед неефективне управління природоохоронною діяльністю, недостатнє фінансування цієї галузі, недосконалість законодавства, низька екологічна свідомість місцевого населення та недостатній рівень професіоналізму управлінців [1].

Слід зазначити, що саме територія Українських Карпат є одним з екологічно найвразливіших регіонів Європи. У багатьох місцях тут триває надмірна експлуатація природних ресурсів, зокрема вирубування лісів. До того ж, в Україні стримується виконання природоохоронних програм. Наприклад, Законом України «Про мораторій на проведення суцільних рубок у ялицево-букових лісах на гірських схилах Карпатського регіону» ще до 2005 р. передбачалося збільшити площу природоохоронних територій в Українських Карпатах до 20%. Але цього не сталося. Тому нині в українській частині Карпат охороняється лише 12,9% гірських ландшафтів [2]. Лише протягом 1998, 2008 і 2010 років., внаслідок інтенсивних опадів у басейнах Дністра, Пруту та Сирету відбувалося катастрофічне підняття рівня води, що призвело до підтоплення та затоплення територій Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької і Закарпатської областей. Негативна дія поєднана в Західному регіоні України спричиняє знищення природних екосистем, масове підтоплення сільськогосподарських угідь, руйнування житлових будинків, об'єктів життєзабезпечення населення [3–5]. Не випадково, що одним з важливих завдань Європейської ландшафтної конвенції є розроблення та здійснення органами державного управління першочергових заходів щодо екологічно збалансованого та інтегрованого управління водними ресурсами й річковими басейнами Карпат [6].

Якщо врахувати курортну цінність гірських територій регіону, то проблема їх екологічної безпеки стає однією з першочергових для практичного розв'язання. Важливим напрямом діяльності органів державного управління всіх рівнів має стати реалізація положень Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, яка була прийнята 22 травня 2003 р. у Києві на 5-й Конференції Міністрів охорони навколишнього природного середовища Європи «Довкілля для Європи» та ратифікована Верховною Радою України 7 квітня 2004 р. [7].

Загалом для стабілізації природокористування і поліпшення екологічного стану в гірських територіях Західного регіону України необхідно розробити програму щодо охорони та відтворення природних екосистем. Для запобігання та оперативного усунення негативних наслідків стихії потрібно внести ряд змін у сис-

тему природокористування, розробити програму протиповеневого захисту на основі просторових досліджень, удосконалити систему моніторингу довкілля з урахуванням реалізації виконання Карпатської конвенції [8]. Для оптимізації лісокористування місцевим органам влади необхідно розробити еколого-економічну науково обґрунтовану систему ведення лісового господарства з урахуванням цілого комплексу взаємопов'язаних чинників геологічного, кліматичного і гідрологічного спрямування [9].

Характерними ознаками низької ефективності державного управління здійсненням екологічної політики щодо гірських територій на сьогоднішній день є відсутність системного формування інституційного та законодавчого забезпечення розвитку цих адміністративно-територіальних одиниць. Положення чинних Законів України «Про статус гірських населених пунктів» та «Про стимулювання розвитку регіонів» залишаються значною мірою декларативними. На практиці переважає врегулювання поточних місцевих та кон'юнктурних питань економічного розвитку, питання гарантування екологічної безпеки гірських територій надалі вирішуються за залишковим принципом. Значної уваги потребує вдосконалення еколого-економічного забезпечення розвитку наявного рекреаційного потенціалу гірських територій Західного регіону України і просування місцевого рекреаційного продукту у сфери міжнародного туризму [10].

Важливо також, щоб зміна законодавства відбувалася на рівні зміни ідеології – держава має підтримувати розвиток гірських територій, створювати умови для їх сталого розвитку з використанням сучасних еколого-економічних механізмів, а не займатися благодійністю. Удосконалення діючих економічних важелів природокористування та формування стабільних джерел фінансування природоохоронних заходів в умовах переходу до ринкових відносин в Україні має стати органічною складовою системи управління соціально-економічними процесами гірських територій, стимулювати охорону і відтворення їх природно-ресурсного потенціалу шляхом створення відповідних економічних умов [11].

Як вже було зазначено, основною причиною погіршення екологічного стану гірських територій України є неефективне управління природокористуванням та природоохоронною діяльністю. Тому для розв'язання цих проблем слід докорінно реформувати систему охорони природного середовища гірських територій на основі науково обґрунтованої стратегії сталого екологічного розвитку, що дасть можливість швидко адаптуватися до ринкових коливань ресурсних, економічних та фінансових показників, долати проблеми неповноти та невизначеності інформації і пов'язані

з цим ризику, враховувати вплив зовнішніх чинників тощо [12]. Стратегія реформування системи екологічної безпеки гірських територій має включати підготовку і впровадження управлінських нововведень шляхом модернізації організаційної структури, а також удосконалення правових та економічних механізмів державного управління для підвищення ефективності її функціонування [13]. Для цього, на нашу думку, слід розробити узагальнену концепцію екологічної політики з визначенням пріоритетів та напрямів її реалізації у середньостроковій перспективі, орієнтуючись на конкретні результати.

В цілому, реформування системи управління охороною природного середовища гірських територій потребує вирішення також ряду фінансово-економічних, соціальних завдань на регіональному і державному рівнях. Під час реалізації цих завдань слід враховувати основні загальнодержавні принципи екологічної політики – пріоритет екологічних вимог над економічними; раціональне поєднання державних, економічних та адміністративних методів управління природоохоронною діяльністю; відхід від галузевих принципів управління і перехід до територіального управління охороною природи та природокористуванням, перенесення центру ваги та відповідальності за розв'язання ресурсно-екологічних проблем на місцеві органи влади та управління; інтеграція природоохоронного і економічного підходів до розвитку та розміщення продуктивних сил гірських територій шляхом розроблення та застосування науково обґрунтованих еколого-економічних стандартів, нормативів і показників [14].

Підсумовуючи аналіз проблем, які стоять перед органами державного управління в реалізації екологічної політики, доцільно зазначити, що гірські території Західного регіону України мають унікальний шанс стати своєрідним полігоном, де зважена політика може успішно поєднувати регіональні, державні й міжнародні інтереси країни, забезпечивши при цьому і прогрес в їх соціально-економічному житті. Йдеться про вибір правильного стратегічного курсу розвитку гірських територій цього регіону. Якщо керуватися тим, що Карпати є географічним центром Європи, а в природному відношенні – унікальною екосистемою на Заході України, то під час формування політики освоєння цього краю необхідно розумно використовувати його геополітичні переваги і зберегти екологічний феномен території. Інакше кажучи, майбутня соціально-економічна модель розвитку гірських територій Західного регіону має бути економічно вигідною для України та екологічно сумісною з прилеглими територіями сусідніх країн.

Література:

1. Криштанович С. Державне управління розвитком гірських територій Західного регіону України // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 25. – С. 293–297.
2. Гамор Ф. Збережемо Карпати / Ф. Гамор // Голос України. – 2010. – 7 верес.
3. Про стан реалізації заходів з ліквідації наслідків повені, що сталася у Вінницькій, З. карпатській, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській та Чернівецькій областях : матер. візн. розшир. засід. колегії Мінприроди України (3 жовтня 2008 р.). – Івано-Франківськ : [б. в.], 2008. – 24 с.
4. Солодкий В. Д. Збалансоване управління річковими басейнами і водними ресурсами Буковинських Карпат // Екологія та ноосферологія. – К.; Дніпропетровськ : [б. в.], 2009. – Т. 30. – № 1/2. – С. 33–39.
5. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2008. – 744 с.
6. Європейська ландшафтна конвенція // Відомості Верховної Ради України. – К. : [б. в.], 2005. – С. 547–550.
7. Рамкова Конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат // Зб. законодавчих актів України про охорону навколишнього природного середовища. – Чернівці : Зелена Буковина, 2004. – Т. 10. – С. 311–315.
8. Солодкий В. Д. Роль просторових досліджень у імплементації вимог Карпатської конвенції // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.11. – С. 29–33.
9. Сівак В. К. Еколого-правове управління в галузі лісового господарства України. – Чернівці : Книги–XXI, 2008. – 528 с.
10. Шпарик Ю. С. Етапи освоєння рекреаційного потенціалу Українських Карпат // Сталий розвиток Карпат: сучасний стан та стадія дій : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (9–10 листопада 2006 р.). – Ужгород : [б. в.], 2006. – С. 95–98.
11. Екологічна політика у Львівській області: проблеми, здобутки, перспективи : аналіт. та програм. матер. / за ред. В. С. Кравціва. – Львів : [б. в.], 2000. – 145 с.
12. Голубець М. А. Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону. – Львів : Поллі, 2007. – 288 с.
13. Байцим В. Ф. Механізм формування стратегічних цілей програм (проектів) розвитку регіонів та територій // Актуальні проблеми економіки – 2008. – № 10. – С. 227–237.
14. Мартиненко В. О. Досвід країн ЄС щодо сучасних механізмів управління охороною навколишнього середовища в Україні // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. – Вип. 1 (13). – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – С. 272–277.